

PAŃSTWOWA SŁUŻBA OCHRONY ZABYTKÓW
ODDZIAŁ WOJEWÓDZKI

w Katowicach
40-042 Katowice, ul. Włwa Stwosza 31
tel. cent. 57 10 81-9, 51 88 31-2,
51 88 56-8, tel. bezp. 51 86 07

Katowice, dnia 30 kwietnia 1993 roku

L. dz. PSOZ-53400/R/187/2/93

Numer rejestru A/1518/93

D E C Y Z J A

w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków " A "

Na podstawie art. 5 pkt. 1, art. 8 ust. 1 pkt. 2 i art. 14 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury i o muzeach (Dz.U. Nr 10, poz. 48, z 1983 r. Nr 38, poz. 173, z 1989 r. Nr 35, poz. 192 i z 1990 r. Nr 56, poz. 322) oraz art. 104 Kpa w wyniku postępowania administracyjnego przeprowadzonego z urzędu

o r z e k a m

wpisać do rejestru zabytków województwa katowickiego pod numerem rejestru A/1518/93 następujące dobro kultury:

Zespół osiedla robotniczego w Rudzie Śląskiej w obrębie ulic: Wolności, Kościelnej, Stanisława Staszica, Henryka Wieniawskiego i Adama Mickiewicza.

Decyzja obejmuje:

- rozplanowanie osiedla (układ ulic i zabudowy na terenie objętym decyzją);
- zabudowę:
  - 1) budynki mieszkalne przy ulicy Henryka Wieniawskiego 1,3,5,
  - 2) budynki mieszkalne przy ulicy Wolności 33,35,37,39,
  - 3) budynki mieszkalne przy ulicy Stanisława Staszica 1,2,3,4, 5,6,7,8,9,10,11,13,15 - wraz z towarzyszącą im zabudową gospodarczą,
  - 4) budynki mieszkalne przy ulicy Kościelnej 2,4,6,8 - wraz z towarzyszącą im zabudową gospodarczą;
- zespół kościelny, w skład którego wchodzi:
  - 1) kościół parafialny Matki Boskiej Różańcowej,
  - 2) plebania,
  - 3) ogród;
- budynki użyteczności publicznej:
  - 1) gmach Liceum Ogólnokształcącego przy ulicy Adama Mickiewicza 15,
  - 2) muzeum i komisariat policji przy ulicy Wolności 26;
- zieleń osiedlową - zadrzewienie ulic Stanisława Staszica i Kościelnej.

Wydział
I Nad

anego

Data w: 26.05.1993 v.

L. dz. 1376/93

Oprac.

Termin

- Rej. Zabytków

Obiekty te tworzą razem charakterystyczne założenie przestrzenne, wyodrębniające się w strukturze urbanistycznej miasta.

W granicach według rozgraniczeń naniesionych na mapce stanowiącej integralną część niniejszej decyzji.

U Z A S A D N I E N I E

Zespół osiedla robotniczego w Rudzie Śląskiej jest wyróżniającym się na tle miasta zwartym układem mieszkaniowo-usługowym o zachowanym w bardzo dobrym stanie charakterze przestrzennym.

Ze względu na wybitne walory urbanistyczne i architektoniczne posiada walory zabytkowe i kulturowe o skali ponad regionalnej.

Wskazane we wstępie niniejszej decyzji administracyjnej art. 5 pkt. 1 ustawy z dnia 15 lutego 1962 roku o ochronie dóbr kultury i o muzeach (Dz. U. Nr 10, poz. 48, z 1983 r. Nr 38, poz. 173, z 1989 r. Nr 35, poz. 192 i z 1990 r. Nr 56, poz. 322) o brzmieniu następującym: "Pod względem rzeczowym przedmiotem ochrony mogą być w szczególności: dzieła budownictwa, urbanistyki i architektury, niezależnie od ich stanu zachowania, jak historyczne założenia urbanistyczne miast i osiedli, parki i ogrody dekoracyjne, cmentarze, budowle i ich wnętrza wraz z otoczeniem oraz zespoły budowlane o wartości architektonicznej, a także budowle mające znaczenie dla historii budownictwa", jak również art. 2 definiujący pojęcie chronionych dóbr kultury: "Dobrem kultury w rozumieniu ustawy jest każdy przedmiot ruchomy lub nieruchomy, dawny lub współczesny, mający znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturalnego ze względu na wartość historyczną, naukową lub artystyczną" - są to główne przepisy o charakterze materialno-prawnym, dające podstawy do objęcia przedmiotowego zespołu ochroną prawną. Formalno-prawnym wyrazem tej ochrony jest wydanie decyzji administracyjnej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków stosownie do upoważnienia ustawowego wynikającego z art. 8 ust. 1 pkt. 2 oraz art. 13 ust. 1 wymienionej ustawy.

Od decyzji niniejszej przysługuje stronom - na podstawie art. 127 § 1 i 2 Kpa - odwołanie do Ministra Kultury i Sztuki w terminie 14 dni od jej doręczenia, za moim pośrednictwem.

pieczęć
okrągła

podpis i pieczęć
W K Z

Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Katowicach
J. Owczarek
dr inż. arch. Jacek OWCZAREK

Załączniki:

1. Opis zespołu
2. Mapka sytuacyjna
w skali 1 : 750
3. Pouczenie o skutkach wpisu
zespołu do rejestru zabytków

Otrzymują:

1. Prezydent Miasta Ruda Śląska
Plac Wolności 6, 41-709 Ruda Śląska - Nowy Bytom
2. Wydział Urbanistyki, Architektury i Nadzoru Budowlanego
Urzędu Miejskiego w Rudzie Śląskiej
Plac Wolności 6, 41-709 Ruda Śląska - Nowy Bytom

Do wiadomości:

3. Urząd Rejonowy w Katowicach
ul. Powstańców 41 a, 40-024 Katowice
4. Wydział Architektury i Krajobrazu
Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach
ul. Jagiellońska 25, 40-032 Katowice
5. Ośrodek Dokumentacji Zabytków
Aleje Ujazdowskie 6, 00-461 Warszawa
6. 2 x a/a

Z A Ł Ą C Z N I K NR 1.

do decyzji nr A/1518/93

z dnia 30 kwietnia 1993 r.

O P I S   Z E S P O Ł U

Zespół osiedla robotniczego w Rudzie Śląskiej w obrębie ulic: Wolności, Kościelnej, Stanisława Staszica, Henryka Wieniawskiego i Adama Mickiewicza, powstał około 1900 roku w dwóch fazach: faza I - budowa z fundacji Ballestremów budynków obecnego muzeum i komisariatu, liceum oraz kościoła; faza II - zabudowa mieszkaniowa wypełniająca kwartał między ulicami Staszica i Kościelną oraz uzupełniająca zabudowę kwartałów wzdłuż ulicy Wieniawskiego.

W skład zespołu wchodzi zabudowa mieszkaniowa zlokalizowana przy ulicy Henryka Wieniawskiego (numery 1, 3, 5), Wolności (numery 33, 35, 37, 39), Stanisława Staszica (numery 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 15), Kościelnej (numery 2, 4, 6, 8) oraz budynki użyteczności publicznej: kościół parafialny Matki Boskiej Różańcowej z plebanią (ulica Kościelna), dawny Urząd Gminy (obecnie muzeum i komisariat policji) przy ulicy Wolności 26, dawne Gimnazjum im. Staszica (obecnie liceum ogólnokształcące) przy ulicy Adama Mickiewicza 15.

Zwarty zespół zabudowy mieszkaniowej tworzą budynki mieszkalne zgrupowane wzdłuż ulicy Staszica i Kościelnej. W zespole tym wyróżnić można dwa podstawowe typy zabudowy.

Typ pierwszy to budynki w południowej pierzei ulicy Staszica. Usytuowane szczytowo w stosunku do ulicy, murowane z cegły, nietynkowane, na planie prostokąta, dwukondygnacyjne, z użytkowym poddaszem. Dłogi dwuspadowe kryte dachówką. Elewacje boczne trójosiowe, z symetrycznie usytuowanym wejściem. Niewielkie różnice występują w numerach 1 i 15 (dach ze ściętym naczółkiem) oraz w numerze 9 (szczyt ozdobiony dekoracją w formie spiętrzonych wolut i grzebieni).

Typ drugi zabudowy to budynki w północnej pierzei ulicy Staszica oraz południowej pierzei ulicy Kościelnej. Zlokalizowane w dwóch równoległych rzędach, tworzą zwarty zespół poprzez połączenie budynków mieszkalnych prostopadle ustawionymi zabudowaniami gospodarczymi. Budynki mieszkalne usytuowane kalenicowo w stosunku do ulicy, na planie prostokąta, z dwoma ryzalitami od strony frontowej oraz jednym ryzalitem od strony podwórza, usytuowanymi symetrycznie. Murowane z cegły, nietynkowane, podpiwniczone, dwukondygnacyjne, z użytkowym poddaszem w częściach zakończonych ryzalitami. Dach dwuspadowy kryty dachówką, ryzality zakończone trójkątnymi szczytami. Na dachu umieszczone symetrycznie trójkątne lukarny. Elewacja frontowa ośmioosiowa, od strony podwórza sześćoosiowa. Ryzalit środkowy od strony podwórza przylega do zabudowań gospodarczych. Dwa wejścia, od strony podwórza, umieszczone symetrycznie. W wystroju elewacji występują różnice pomiędzy poszczególnymi budynkami. Budynki przy ulicy Staszica 4 oraz Kościelnej 2 i 8 posiadają szczyty ozdobione dekoracją ze spiętrzonych wolut i grzebieni, budynki przy ulicy Staszica 6 i 8 oraz Kościelnej 4 i 6 posiadają trójkątne szczyty ozdobione gzymsem międzykondygnacyjnym, wykonanym z dachówek. Inną formę posiada budynek przy ulicy Staszica 10, dwukondygnacyjny, o rozczłonkowanym rzucie, ozdobiony od strony ulicy Staszica dwoma trójkątnymi szczytami, połączony z budynkiem przy ulicy Kościelnej 8 zabudowaniami gospodarczymi z przejściem pośrodku, tworząc zamknięcie zespołu od strony zachodniej. Ulice Staszica i Kościelna posiadają charakter alei topolowej (ulica Staszica) i kasztanowej (ulica Kościelna).

Od strony wschodniej zespół zamykają budynki przy ulicy Wolności (numery 33, 35, 37, 39) połączone ze sobą zabudowaniami gospodarczymi. Wybudowane na planie prostokąta, murowane z cegły, nietynkowane. Dwukondygnacyjne, podpiwniczone, kryte dachem czterospadowym, krytym dachówką. Elewacje frontowe sześćoosiowe (numery 37, 39) lub dwunastoosiowe (numer 35). Budynek narożny (numer 33) trójkondygnacyjny, czteroosiowy od strony ulic Wolności i Kościelnej. W ściętym narożniku wnętrza zakończona ostrołukiem, w niej umieszczona Pasja (data 1893 rok). Elewacja od strony ulicy Wolności ozdobiona wykuszem zwieńczonym daszkiem (na wysokości trzeciej kondygnacji).

Pozostałe budynki mieszkalne zlokalizowane są przy ulicy Wieniawskiego (numery 1, 3, 5). Murowane z cegły, nietynkowane, na planie prostokąta (budynek nr 1 narożny), trójkondygnacyjne, podpiwniczone. Dach dwuspadowy kryty dachówką. Elewacje od strony ulicy Wieniawskiego ośmioosiowe. Okna ozdobione prostokątnymi opaskami, na parterze ujęte dodatkowo w płytkie arkady (numery 3 i 5). Narożnik budynku nr 5 ozdobiony wykuszem otynkowanym, zwieńczonym hełmem. Budynek numer 1 od strony ulicy Wolności posiada elewację dwuosiową, ozdobioną na wysokości trzeciej kondygnacji wykuszem. Budynkom towarzyszą zabudowania gospodarcze od strony podwórza.

We wschodniej części zespołu znajdują się ponadto dwa budynki użyteczności publicznej: dawny Urząd Gminy (obecnie muzeum i komisariat policji przy ulicy Wolności 26) oraz dawne Gimnazjum im. Staszica (obecnie Liceum Ogólnokształcące im. Adama Mickiewicza przy ulicy Mickiewicza 15).

Budynek liceum posiada rozczłonkowaną bryłę, stromy dach kryty dachówką. Elewacje z cegły nietynkowanej posiadają bogatą dekorację wykonaną w tynku (opaski okienne, gzymsy). Wejście od strony ulicy Mickiewicza ozdobione portalem (gzyms z tralkami podtrzymywany przez jońskie pilastry). Na osi wejścia trójkątny szczyt.

Budynek przy ulicy Wolności 26 posiada rzut symetryczny w formie litery "T" o cofniętej części centralnej. Część środkowa, zakończona trójkątnym szczytem, ośmioosiowa, z otworami okiennymi zakończonymi łukiem wklęsło-wypukłym, na parterze dodatkowo ujętym w półokrągłe arkady. Z przestrzeni między arkadami wyprowadzone są pilastry do wysokości gzymsu pod okapem dachu. Posiada symetrycznie umiejscowione dwa otwory wejściowe, zakończone łukiem koszowym. Części boczne (ryzality) ośmioosiowe, otwory okienne pierwszego piętra zakończone zdwojonym łukiem wklęsło-wypukłym. Elewacja ryzalitów na wysokości parteru zakończone ciosami kamiennymi o nieregularnych kształtach: na wysokości drugiego piętra cegła nietynkowana. Na dachu, na osi środkowej, umieszczone są facjatki na rzucie połowy sześciokąta, zwieńczone daszkiem namiotowym.

W części wschodniej zespołu zlokalizowany jest kościół parafialny Matki Boskiej Różańcowej z 1869 roku, neogotycki, orientowany, murowany (z kamienia i cegły), trójnawowy z transeptem i

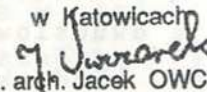
prezbiterium zamkniętym pięciobocznie; oszkarpowany. Na korpusie nawowym sygnaturka.

W południowej stronie kościoła plebania murowana z cegły, dwukondygnacyjna, połączona z kościołem łącznikiem na wysokości drugiej kondygnacji.

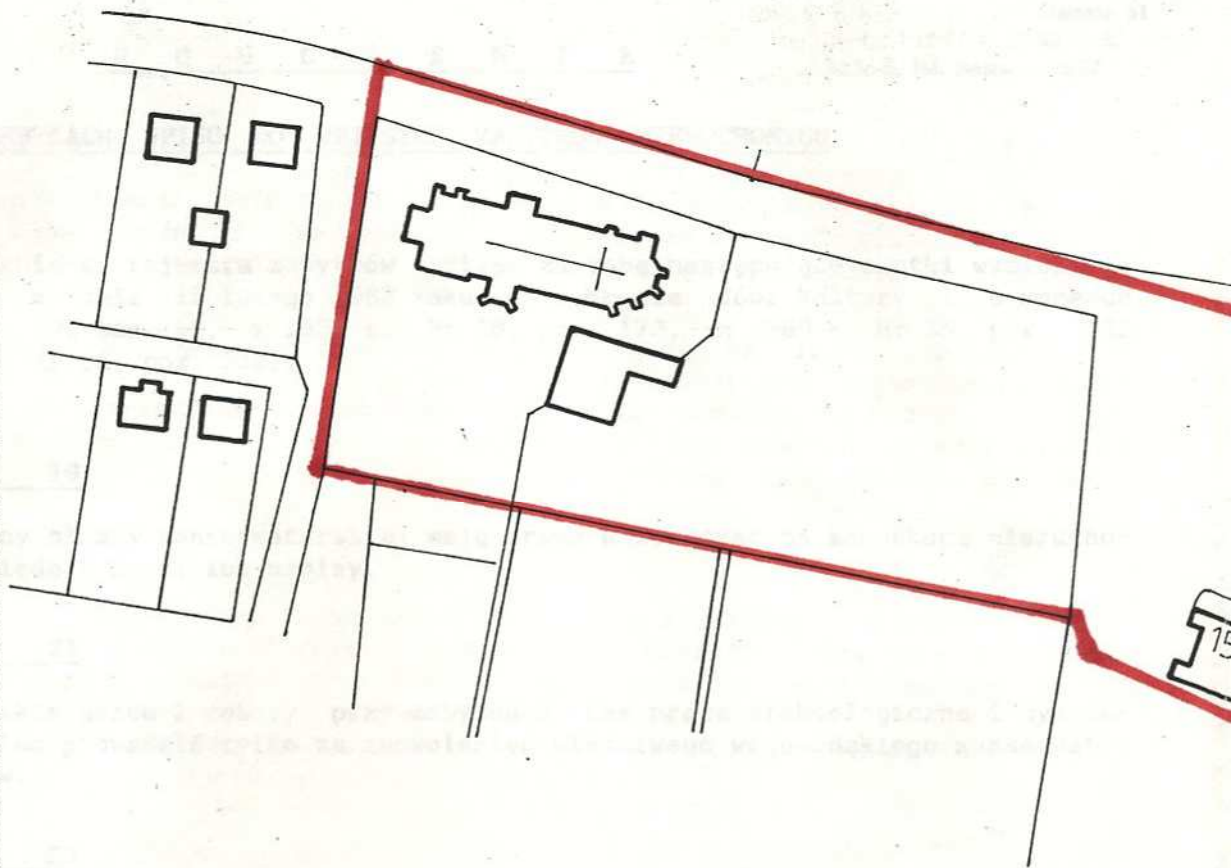
Po stronie wschodniej ogród otoczony ogrodzeniem murowanym z cegły i kamienia.

Wojewódzki Konserwator Zabytków

w Katowicach

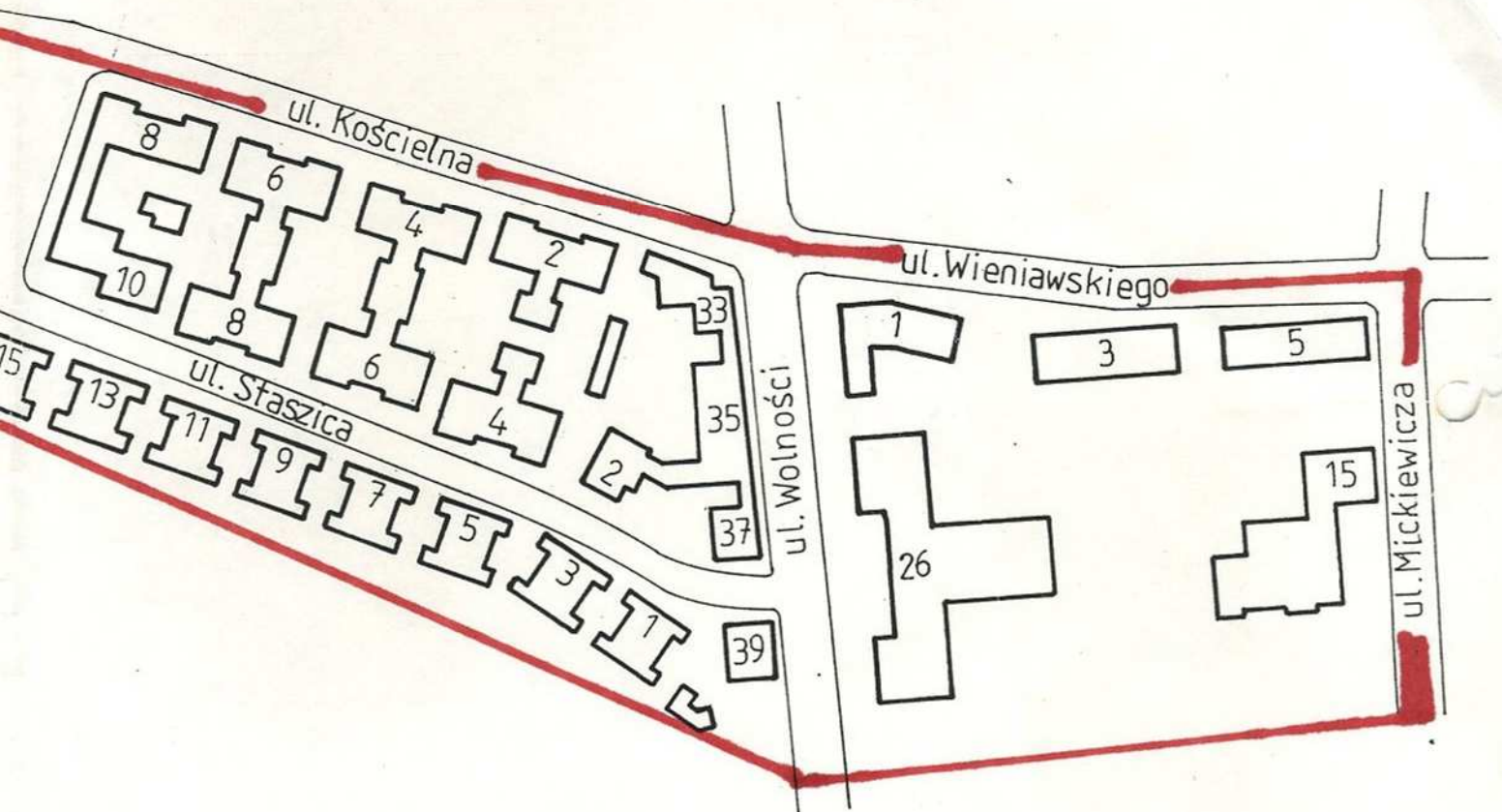

dr inż. arch. Jacek OWCZAREK

RUDA ŚLĄSKA
skala 1:750

Z A Ł A C Z N I K NR 2.
do decyzji nr A/1518/93
z dnia 30 kwietnia 1993 r.

 granice ochrony
konserwatorskiej

PAŃSTWOWA SŁUŻBA OCHRONY ZABYTKÓW
ODDZIAŁ WOJEWÓDZKI
w Katowicach
40-042 Katowice, ul. Wita Stwosza 31
tel. cent. 57 10 81-9, 51 88 31-2,
51 88 56-8, tel. bezp. 51 86 07

Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Katowicach
Jaworek
dr inż. arch. Jacek OWCZAREK